ETELÄ-POHJANMAAN KULTTUURIHYVINVOINTI-SUUNNITELMA

Tietoa ja tukea kulttuurihyvinvoinnin
hyvistä käytännöistä levitettäväksi Etelä-Pohjanmaalla

KULTTUURIHYVINVOINNIN KÄSITE JA KULTTUURIHYVINVOINTISUUNNITELMAN TAVOITE

Etelä-Pohjanmaan maakunnallisessa hyvinvointisuunnitelmassa **tavoitteena** on, että:
1) kulttuurihyvinvoinnin käsite ja merkitys ymmärretään laajasti, ja
2) kulttuurihyvinvoinnin monipuoliset menetelmät vakiintuvat käyttöön osaksi monialaista yhteistyötä.

Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan jaettua kokemusta siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia ja ovat yhteydessä terveyteen.

Taikusydämen* määritelmän mukaan: *"Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat asiakas- ja tarvelähtöisiä, matalan kynnyksen räätälöitäviä palveluita, joilla on terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tavoitteita."*

Kulttuurihyvinvoinnin toimenpiteiden tavoitteena on edistää maakunnan asukkaiden hyvinvointia, osallisuutta ja oikeutta itseilmaisuun, parantaa työhyvinvointia sekä tukea mielenterveyttä. Taide, kulttuuri ja luovat menetelmät tulee ottaa kiinteäksi osaksi sosiaali- ja terveyspalveluita niin hoito- ja asiakaspalvelutyön kuin ennaltaehkäisevän toiminnan puolella.

Kulttuurihyvinvointia tukemalla toteutetaan myös kuntien kulttuuritoiminnasta annettua lakia (166/2019), jonka yhtenä tavoitteena on vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin. Lakiin on kirjattu lisäksi kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisten kulttuuristen mahdollisuuksien ja osallistumisen edistäminen. Kansalaisten kulttuuriset oikeudet turvataan myös YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa vuodelta 1948.

* Taikusydän on kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste ja yhteistyöverkosto.

YHTEYSTIEDOT

Etelä-Pohjanmaan kulttuurihyvinvoinnin suunnitelma on koottu Etelä-Pohjanmaan liitossa tueksi kuntiin ja hyvinvointialueille. Lisätietoja antaa:
Hanna Hangasluoma, kulttuuripäällikkö, Etelä-Pohjanmaan liitto
p. 040 7515 610 | hanna.hangasluoma@etela-pohjanmaa.fi

KULTTUURIHYVINVOINNIN ULOTTUVUUKSIA

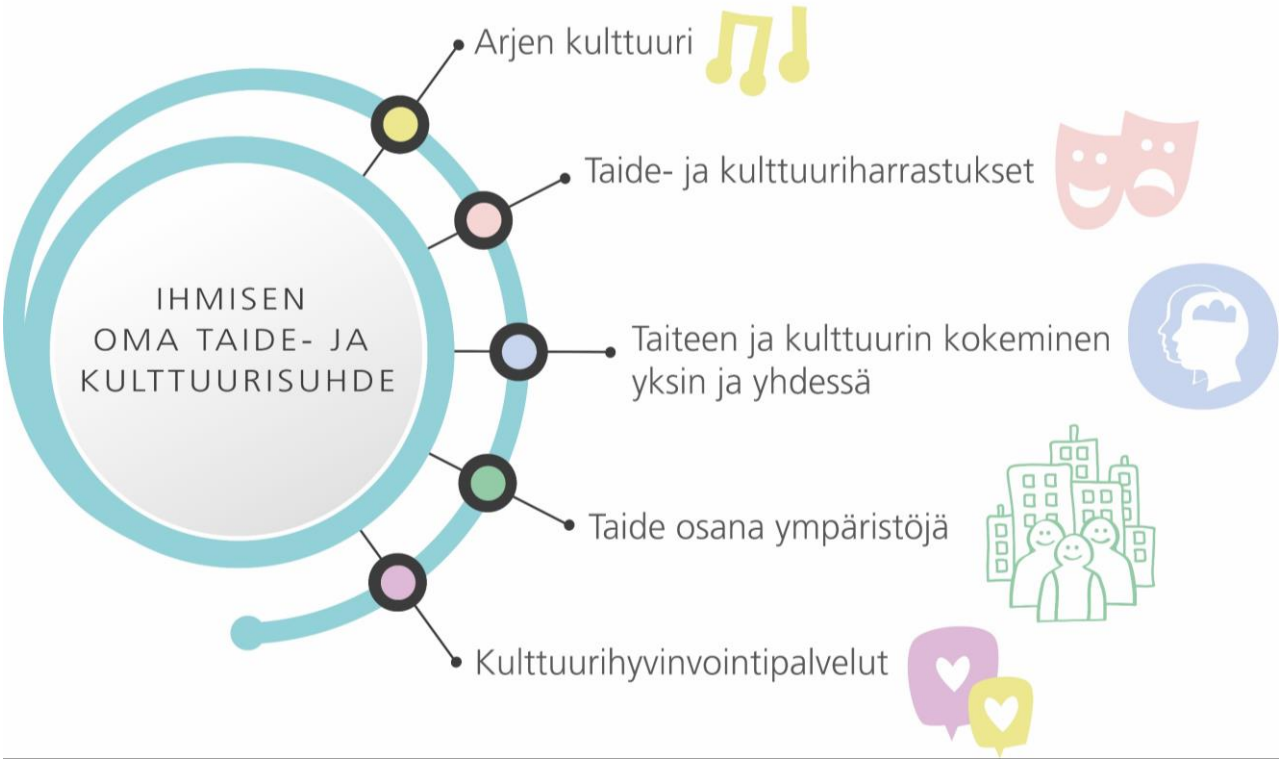

Kuva artikkelista Lilja-Viherlampi, L-M.; Rosenlöf, A-M. 2019. *Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi*. Teoksessa I. Tanskanen. (toim.) Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 20–39. [verkossa]

KULTTUURIHYVINVOINNIN VAIKUTUKSIA

Tutkimuksissa taiteen ja taiteellisen toiminnan on havaittu voivan mm.:

- parantaa hoitotuloksia ja vähentää fyysisiä ja psykologisia oireita,
- vähentää rauhoittavien ja kipu- ja unilääkkeiden tarvetta sekä käyttöä,
- auttaa vähentämään yksinäisyyttä ja sosiaalista eristäytyneisyyttä,
- ehkäistä ja vähentää negatiivisia tunteita, kuten ahdistuneisuutta, masentuneisuutta ja surullisuutta, sekä
- tukea mielenterveyden haasteiden kanssa pärjäämistä.

KULTTUURIHYVINVOINNIN TAVOITTEITA, TOIMENPITEITÄ,

TAVOITE	TOIMENPIDE
1) Kulttuurihyvinvoinnin käsite ja merkitys ymmärretään laajasti	**1 a)** Tiedon lisääminen kulttuurihyvinvoinnista
	1 b) Kulttuurihyvinvoinnin verkostoyhteistyö (kulttuuri + sote): tasoina kunnat, hyvinvointialue, Pohjalaismaakunnat, valtakunta
	1 c) Kulttuurihyvinvoinnin koordinaatio ja kulttuurivastaavat yksiköihin
	1 d) Kulttuurikasvatussuunnitelmat
2) Kulttuurihyvinvoinnin monipuoliset menetelmät vakiintuvat käyttöön osaksi monialaista yhteistyötä	**2 a)** Kulttuuripalvelutarjotin
	2 b) Hyvinvointi- ja kulttuurilähete
	2 c) Kaikukortti
	2 d) Kulttuurin kirjaaminen osaksi henkilökohtaisia hoitosuunnitelmia ja kulttuurisen vanhustyön RAI-LTC- henkilöprofiilin käyttö (ohjaavat asiakirjat ja asiakkaat)
	2 e) Henkilökohtainen budjetointi

MITTAREITA JA ASIAA EDISTÄVIÄ TAHOJA

MITTARI	ASIAA EDISTÄVÄT TAHOT
1 a) • Kulttuurihyvinvoinnin huomioiminen kunnan strategisissa asiakirjoissa • Kulttuurihyvinvoinnilla oma kustannuspaikka talousarviossa • Koulutukset aiheesta	Kunnat ja hyvinvointialue
1 b) • Kulttuurihyvinvointiin ja sen edistämiseen liittyvät verkostot ja/tai työryhmät	Monialainen yhteistyö
1 c) • Yksiköiden nimetyt kulttuurivastaavat	Kunnat, hyvinvointialue ja monialainen yhteistyö
1 d) • Kulttuurikasvatussuunnitelma(t) laadittu • Suunnitelmissa huomioitu koko elämänkaari lapsista ikäihmisiin	Kunnat ja hyvinvointialue
2 a) • Ostettujen kulttuuripalveluiden määrä	Kunnat, hyvinvointialue ja monialainen yhteistyö
2 b) • Kirjoitettujen hyvinvointi-/ kulttuurilähetteiden määrä • Käytettyjen lähetteiden määrä	Hyvinvointialue ja monialainen yhteistyö
2 c) • Myönnettyjen Kaikukorttien määrä • Kaikukorttikäyntien määrä	Hyvinvointialue ja monialainen yhteistyö
2 d) • Kulttuurisisältöjen huomioiminen osana henkilökohtaisia hoitosuunnitelmia • RAI-LTC:n käyttö	Hyvinvointialue
2 e) • Henkilökohtainen budjetointi käytössä	Hyvinvointialue

KULTTUURIHYVINVOINNIN HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ

KAIKUKORTTI

Kokemuksia: Kaksineuvoinen ja Seinäjoki

Kaikukortin tavoitteena on parantaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien nuorten, aikuisten ja perheiden mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa taiteen tekemistä.

Kaikukortteja voivat saada Kaikukortti-verkostoon kuuluvien sosiaali- ja terveydenhuollon tai kuntien hyvinvointitoimialan toimijoiden asiakkaat, jotka ovat vähintään 16-vuotiaita ja tiukassa taloudellisessa tilanteessa.

HYVINVOINTI- JA KULTTUURILÄHETE

Asiakas ohjataan lähetteellä ryhmämuotoiseen kulttuuri- ja taidetoimintaan.

NIMETYT KULTTUURIVASTAAVAT

Ikääntyvien asumispalveluyksiköissä on nimetyt ja koulutetut kulttuurivastaavat, jotka huolehtivat arjen kulttuurista yksikössään. Heille on myös tarjolla yhteistä ideointia, tapaamisia ja pienimuotoista koulutusta.

KULTTUURIKASVATUS-SUUNNITELMAT

Kulttuurikasvatussuunnitelma on työkalu kulttuuri-, taide- ja kulttuuriperintökasvatuksen toteuttamiseen kunnassa osana opetusta. Suunnitelma takaa kaikille lapsille ja nuorille tasa-arvoisen mahdollisuuden kokea taidetta ja osallistua monipuolisesti paikalliseen kulttuuriin. Suunnitelma voi koskea myös koko elämänkaarta.

KULTTUURIHYVINVOINNIN HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ

JÄRJESTÖYHTEISTYÖ

Esimerkkinä Etelä-Pohjanmaan Muistiyhdistyksen toiminta ja Kortteleihin kulttuuria -malli.

Kortteleihin kulttuuria on taide- ja kulttuuripainotteinen ryhmätoiminnan muoto, joka toteutetaan moniammatillisena verkostotyönä. Yhteistyön tuloksena on syntynyt ikäihmisille suunnattua ryhmätoimintaa, joka toteutetaan lähipalveluna.

KULTTUURI-PALVELUTARJOTIN

Etelä-Pohjanmaan kulttuuripalvelutarjotin esittelee alueella toimivien taiteen ja kulttuurin tekijöiden palveluita.

YHTEISÖLÄHTÖINEN TAITEILIJARESIDENSSI

Taiteilijaresidenssitoiminta sosiaali- ja terveysalalla on hyvä esimerkki sektorirajat ylittävästä yhteistyömallista.

Residenssijakson aikana taiteilija työskentelee sote-alan yhteisössä hyödyntäen oman taiteenalansa menetelmiä.

KULTTUURISTEN MENETELMIEN KÄYTTÖ ERI KOHDERYHMILLE

Esimerkkinä TuLo-toiminta (Seinäjoki), eli kulttuurinen työote sekä taide- ja kulttuurisisällöt lapsiperheiden sosiaalipalveluissa.

TuLo-toiminnassa tuodaan taidetta ja kulttuuria sosiaalipalveluiden asiakasperheille ja lapsille osana Tupasvillan perhetyön toimintaa. Tärkeintä toiminnassa on matalan kynnyksen osallistuminen, lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus sekä onnistumisen kokemukset.

WHO:N RAPORTTI TAITEEN JA KULTTUURIN TERVEYSVAIKUTUKSISTA (2019)

Maailman terveysjärjestö WHO:n julkaiseman raportin mukaan taide voi tarjota innovatiivisia ratkaisuja monimutkaisiin terveyshaasteisiin. *What is the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* -raportin mukaan taidetoimintaan osallistuminen sekä taiteen kokijana että tekijänä voi ehkäistä lukuisia psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia sekä hoitaa ja auttaa selviytymään useiden akuuttien ja kroonisten sairauksien kanssa.

LÄHTEITÄ JA LISÄTIETOJA

- WHO:n raportin suomenkielinen tiivistelmä
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)
- Sitran kulttuurihyvinvoinnin tietokortit
- Taikusydän-yhteyspisteen ja yhteistyöverkoston verkkosivut
- Artikkeli Lilja-Viherlampi, L-M.; Rosenlöf, A-M. 2019. Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi
- Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa -raportti
- Yhteisölähtöinen taiteilijaresidenssitoiminta sosiaali- ja terveysalalla. Menetelmäopas.
- Perustietoa kulttuurikasvatussuunnitelmasta
- Seinäjoen kaupungin K65 Kulttuurihyvinvointisuunnitelma ikääntyneille
- Kortteleihin kulttuuria -malli
- Kaikukortti
- Etelä-Pohjanmaan kulttuuripalvelutarjotin